

בדין הוציאוהו נכרים, מא ע"ב

משנה. מי שהוציאוהו נכרים או רוח רעה – אין לו אלא ארבע אמות. החזירוהו – כאילו לא יצא. הוליכוהו לעיר אחרת, נתנוהו בדיר או בסחר, רבן גמליאל זרבי אלעזר בן עזריה אומרים: מחלך את כולך, רבי יהושע זרבי עקיבא אומרים: אין לו אלא ארבע אמות. מעשה שבאו מפלנדרסין והפליגה ספינתם בים, רבן גמליאל זרבי אלעזר בן עזריה הלכו את כולך, רבי יהושע זרבי עקיבא לא זזו מארבע אמות, שרצו להחמיר על עיצמן. פעם אחת לא נכנסו לנמל עד שחשיכה, אמרו לו לרבן גמליאל: מה אנו לירד? אמר להם: מותרים אתם, שכבר הייתי מסתכל והיינו בתוך התחום עד שלא חשיכה.

גמרא. ...

- א. אמר רב נחמן אמר שמואל: יצא לדעת – אין לו אלא ארבע אמות. פשיטא! השתא מי שהוציאוהו נכרים אין לו אלא ארבע אמות, יצא לדעת מיבעיא?
- ב. אלא אימא: חזר לדעת – אין לו אלא ארבע אמות. – הא נמי תנינא: החזירוהו נכרים – כאילו לא יצא. החזירוהו הוא דכאילו לא יצא, אבל הוציאוהו נכרים וחזר לדעת – אין לו אלא ארבע אמות!
- ג. אלא אימא: יצא לדעת והחזירוהו נכרים, אין לו אלא ארבע אמות. הא נמי תנינא: הוציאוהו והחזירוהו – כאילו לא יצא. הוציאוהו והחזירוהו הוא דכאילו לא יצא, אבל יצא לדעת – לא.
- ד. מהו דתימא: לצדדין קתני; מי שהוציאוהו נכרים וחזר לדעת – אין לו אלא ארבע אמות, אבל יצא לדעת והחזירוהו נכרים – כאילו לא יצא, קא משמע לן.

שני משתנים בסוגיא [הערך השמאלי חמור יותר]:
המיקום: [חזר למקומו / יצא ממקומו]
האופן: [אונס / מזיד]

דין המשנה

	אונס [נכרים]	מזיד [מדעת]
חזרה	כאילו לא יצא	ד' אמות
יצאה	ד' אמות	ד' אמות

השורה העליונה קלה יותר מהתחתונה, כיוון שהוא נמצא כעת במקום בו קנה שביתה מע"ש.
הטור הימני קל יותר מהשמאלי כיוון שלא עשה מעשה עבירה.

הטור הימני הימני מפורש במשנה: הוציאוהו נכרים אין לו אלא ד' אמות [ימנית תחתונה], החזירוהו כאילו לא יצא [ימנית עליונה].

הטור השמאלי נלמד מהימני [ולכן שמנו אותו בתוך סוגריים]:
שורה תחתונה: אם בהוציאוהו אין לא אלא ד' אמות [ימנית תחתונה], ק"ו ביצא מדעתו שאין לו אלא ד"א [שמאלית תחתונה]. ומכאן שהדין של שמואל לפי ההבנה בסעיף [א] הוא פשיטא.
שורה עליונה: דווקא בהחזירוהו הרי הוא כאילו לא יצא [ימנית עליונה], אך בחזר מדעתו אין לא אלא ד"א [שמאלית עליונה]. ומכאן שגם הדין של שמואל לפי ההבנה בסעיף [ב] הוא פשיטא.
עד כאן עסקנו בכל המשבצות שבטבלה שהוצגה לעיל, וראינו שרק במשבצת הימנית עליונה יש לו יותר מד' אמות. כעת נרחיב את הטבלה על ידי הוספת ערך למשתנה הראשון. לעיל הצגנו שני ערכים: חזר למקומו / יצא ממקומו. הערך השמאלי עוסק במקרה שבו היתה פעולה אחת בלבד: יציאה מהעיר אל מחוץ לעיר. ברם, הערך הימני שעוסק בחזרה עוסק במקרה בו היו שתי פעולות,

שהרי אם בחזרה עסקינן קדמה לה יציאה. ממילא ניתן לדבר על שני מקרים: חזרה לאחר שיצא באונס [הוציאוהו נכרים] וחזרה לאחר שיצא במזיד [מדעתו].
כעת נתקבל הטבלה הבאה:

הרחבת המקרים

אונס [נכרים]	מזיד [מדעת]	
כאילו לא יצא	[ד' אמות]	חזרה [לאחר שיצא מאונס]
?	[ד' אמות]	חזרה [לאחר שיצא במזיד]
ד' אמות	[ד' אמות]	יציאה

במשבצת האמצעית הצבנו סימן שאלה, משום שהדין שלה תלוי בפרשנות המשנה:
האם ההיתר של המשנה 'החזירוהו כמי שלא יצא' עוסק רק בימנית עליונה או אפילו בימנית אמצעית. שאלה זו קשורה בהבנת התחביר של המשנה: אם משפט זה הוא המשך של המשפט הקודם 'הוציאוהו נכרים אין לא אלא ד"א', הרי שמדובר כאן דווקא על הימנית עליונה; אם משפט זה הוא עצמאי, הרי שמדובר על שתי המשבצות העליונות בטור הימני – כל עוד החזירוהו הנכרים באונס הרי הוא כמי שלא יצא, ואין נפק"מ כיצד הוא יצא.
בסעיף [ג] רב נחמן בשם שמואל מחדש שאכן המשנה עוסקת דווקא בימנית עליונה, וכפי האפשרות ההתחבירית הראשונה שהצגנו, ושולל את האפשרות השניה (סעיף [ד]).